

Clarissa Ward (foto: Clarissa Ward)

PRESS

INTERVIEW MET CNN-CORRESPONDENT CLARISSA WARD

'VOOR MIJ IS DIT ZO'N

GEWELDIGE

Clarissa Ward is *chief international correspondent* bij CNN. Voor haar werk reisde ze naar uiteenlopende conflictgebieden waaronder Irak, Syrië, Afghanistan en Oekraïne. Over haar journalistieke ervaringen schreef ze het indrukwekkende boek *Op alle fronten. Maatschappij & Politiek* sprak met Ward na een van haar reizen naar Oekraïne.

IVO PERTIJS

Ik denk dat de belangrijkste les die ik als oorlogscorrespondente heb geleerd, is dat je in een oorlog niet alleen de slechtste kant van de mensheid te zien krijgt, maar ook de beste. De eerste kant is duidelijk, maar ik denk dat veel mensen zich de andere kant niet realiseren', vertelt Clarissa Ward. Voor de correspondent was dit een belangrijke reden om het boek schrijven. Ward: 'Er is zoveel moed, veerkracht, opoffering en vrijgevigheid. Veel vriendelijkheid die je achter de schermen ziet haalt het avondnieuws niet, maar deze vriendelijkheid bepaalt daadwerkelijk de wijze waarop je de menselijke natuur begrijpt. Dit versterkt mijn idee over een gedeelde menselijkheid dat ons bindt. Dat is denk ik de belangrijkste les die ik heb geleerd.'

Wat voor gedachten kwamen tijdens het schrijven in je op?

'Op enkele manieren was het gemakkelijk, omdat ik het uitstortte, maar op andere momenten was het vanwege de emoties niet eenvoudig. Ik huilde zeker veel tijdens het schrijven van het boek. Het is niet dat je bepaalde herinneringen begraaft of hier niet meer aan denkt, maar je herleeft de herinneringen niet erg vaak. Als je een boek schrijft, dan dwingt dit je echt om bepaalde hoofdstukken uit je leven te herleven. Sommige zijn erg pijnlijk. Sommige zijn zeer ont-

roerend. Gedurende het proces om hierover te schrijven kijk je tegen dingen op een iets andere manier aan en leer je lessen. Mensen realiseren zich niet noodzakelijkerwijs hoeveel je tijdens het schrijven van een boek of memoires over jezelf leert als je de ruimte hebt om op zaken te reflecteren. Wat ze voor jou betekenden - en waarom - en hoe je als gevolg daarvan veranderde of jezelf ontwikkelde. Het schrijven van het boek was emotioneel en een allesverslindend proces.'

Aan het begin van de oorlog in Oekraïne hielp je, terwijl je aan het werk was, een oudere vrouw bij een ingestorte brug. De beelden maakten grote indruk op de kijker. Had je dit vijftien of twintig jaar geleden als correspondent ook gedaan?

'Ik denk dat ik haar had willen helpen. Ik denk dat ik mij waarschijnlijk nu in een fase in mijn carrière bevind waarin ik zelfverzekerd ben in wat ik doe. In het Engels kennen we een uitdrukking: *I can walk and chew gum at the same time*. Als het om mijn loopbaan gaat, dan wil ik denken dat ik een mens kan zijn en tegelijkertijd mijn werk kan doen. Dat is niet altijd gemakkelijk. Soms moet je je op je werk focussen, maar ik maak mij minder zorgen om het oordeel van anderen, vermoed ik, en ik ben minder bezorgd om het verkeerd te doen. Ik voel mij zelfverzekerder in mijn ambacht. Als je zelfverzekerder in je werk bent, dan is de kans groter dat je je authentieke zelf bent. Uiteindelijk denk ik dat het publiek dat waardeert, vooral op televisie. De reden dat dit moment bij zoveel mensen resoneerde was omdat het daadwerkelijk echt voelde en iets natuurlijks, wat het ook was. Ik denk eigenlijk dat de meeste mensen hetzelfde zouden hebben gedaan, maar ze waren er niet aan gewend dat televisiecorrespondenten die hun ding doen ook interactief en mens zijn.'

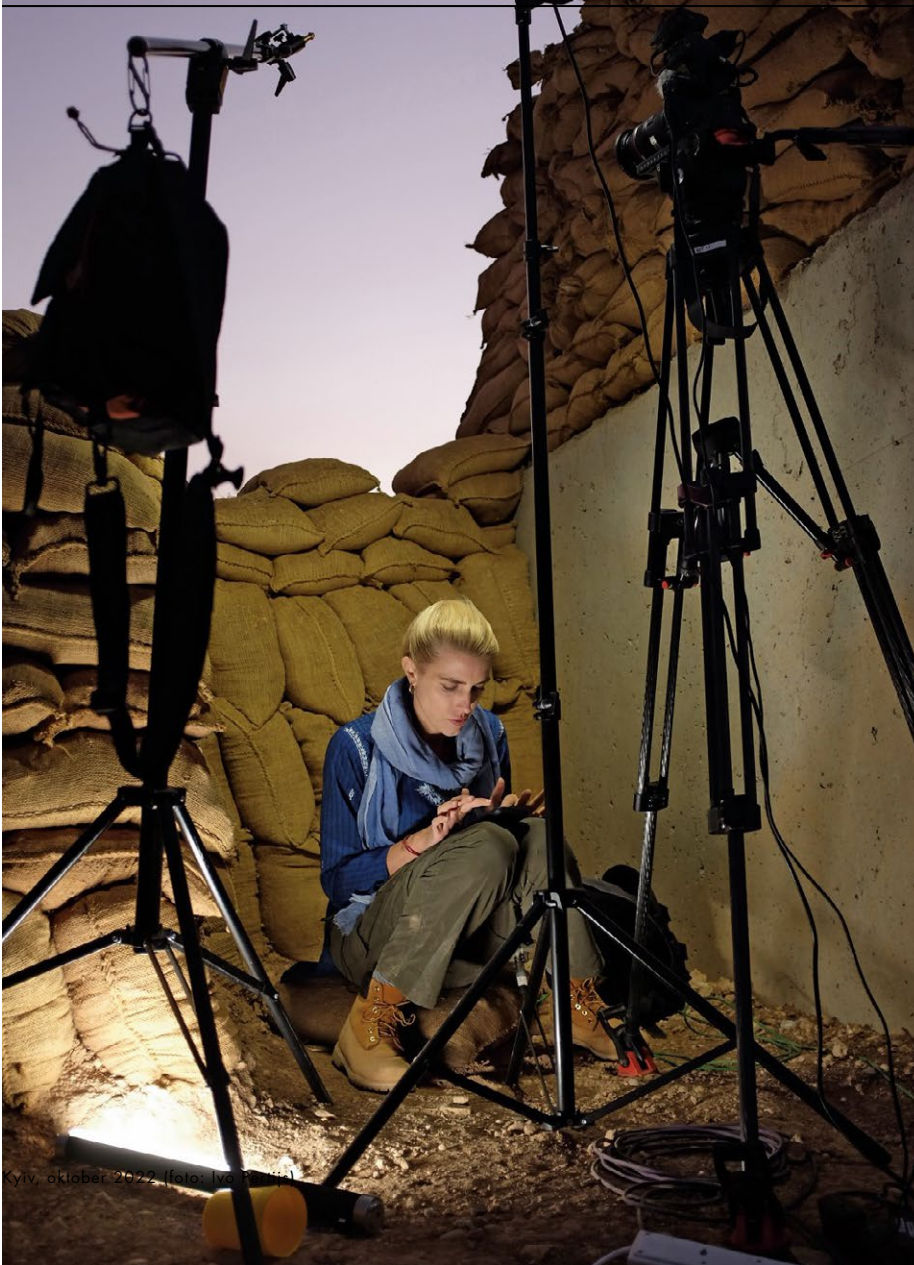
Wat maakt je werk zo aantrekkelijk?

'Daar is denk ik een aantal redenen voor. Een duidelijk element is dat ik mij snel verveel. Ik zou nooit in een kantoor kunnen werken om elke dag hetzelfde werk te doen. Ik zou gek worden. Sommige mensen zijn hier briljant in. Ik ben simpelweg niet een van hen. Ik heb iets ongebruikelijks nodig dat mij voortdurend dwingt om te heroverwegen wat ik denk dat ik weet en om dieper te graven en meer vragen te stellen, nieuwsgierig te zijn en om te leren. Zelfs als je dit werk twintig jaar doet, en je hier goed in bent, dan is er nog steeds zoveel dat je niet over de wereld weet. Ik heb het voorrecht om in een arena te werken waarin ik daadwerkelijk voel dat ik voortdurend leer. En er is natuurlijk nog het element van opwindend, al vind ik de factor gevaar niet opwindend. Het idee dat ik getuige mag zijn van geschiedenis die in de maak is, vind ik vooral opwindend. Dit is duidelijk een enorm privilege. Wat kan daarnaast een groter privilege zijn dan over de hele wereld te reizen en verhalen van mensen te vertellen? Voor mij is dit zo'n geweldige baan. Mijn nieuwsgierigheid naar mensen en mijn belangstelling voor hun verhalen en het verlangen om recht te doen aan hun verhalen is eindeloos. Daar komt het waarschijnlijk op neer.'

In je boek komen fixers regelmatig ter sprake. Hoe belangrijk is een fixer in oorlogstijd?

'Een lokale fixer is essentieel. Zelfs als je in een plaats hebt gewoond en je deze best goed kent, dan ken je deze plek niet zo goed als iemand die er vandaan komt. Waarschijnlijk begrijp je de nuances van de taal en de geografie niet. Daarom moet je samenwerken met iemand die je echt vertrouwt. Dus iemand die zegt: "In geen geval rijden we verder, want ik vertrouw die gasten bij het checkpoint niet. Ik heb een raar gevoel. We draaien om". Of de persoon die kan uitleggen hoe je

BAAN'

Kyiv, oktober 2022 (foto: Clarissa Ward)

Clarissa Ward (foto: Clarissa Ward)

toestemming krijgt om de gouverneur van Mykolajiv [Oekraïne, red.] te interviewen. Je *fixer* weet dit allemaal. Je *fixer* geeft je informatie over alles wat je over deze gouverneur moet weten waardoor het interview interessanter, meer gelaagd en uiteindelijk belangrijker wordt. Televisie is een teamsport. Het draait in hoge mate om samenwerking. De *fixer* vormt een enorm belangrijk onderdeel van het team. Als je niet samenwerkt met een daadwerkelijk getalenteerde lokale producent, dan is het werk ongelooflijk uitdagend. Als je wel met getalenteerde lokale producent werkt, dan ben je de meest gelukkigste persoon, want dan valt er een zware last van je af. In Oekraïne doen de Oekraïners bijvoorbeeld het meeste werk. Zij zijn diegenen die de interviews regelen. Natuurlijk bouw je

een eigen netwerk op en begrijp je beter hoe dingen uitpakken als je langere tijd aan een verhaal werkt. Het is niet zo dat je als een idioot in een auto zit en niets doet, maar het is echt een cadeau om met een *fixer* te werken die het land goed kent. Niet alle *fixers* begonnen ooit als journalist. In Oekraïne zijn er *fixers* die voorheen advocaat of arts waren. Zij vroegen zich af wat ze nu voor hun land kunnen betekenen en kozen ervoor om buitenlandse media te helpen.'

Klopt het beeld dat mensen van je werk hebben?

'Eerlijk gezegd, soms denken mensen dat dit werk meer *glamorous* is dan het is. In het Westen hebben mensen geen ervaring met oorlog. Wat ze over oorlog weten, halen ze uit films. Ik probeer altijd aan

mensen duidelijk te maken dat mijn werk opwindend kan zijn, maar het overgrote deel van de tijd is het saai. 90 procent van de tijd is het wachten totdat er iets gebeurt, wachten op toestemmingen, wachten op gevechten, wachten op wat dan ook. Er komt nogal wat wachten bij kijken. Zo ben je in Oekraïne ontzettend veel aan het rijden. Het klinkt goed, voelt goed en ziet er goed uit in films, maar in werkelijkheid is het allerminst *glamorous*. De belangrijkste reden dat ik wil dat mensen dit weten, is omdat ik niet wil dat mensen denken dat oorlog *glamorous* is. Oorlog heeft een bepaalde aantrekkingskracht op een wijze die zo elementair is. Tijdens een oorlog wordt een samenleving als het ware opzijgeschoven en zaken worden tot hun essentie gereduceerd. Dat spreekt mensen, natuurlijk, enorm aan. Oorlog is echt, het is uitdagend en het is oprecht. Dat begrijp ik, maar de prijs die een land in oorlog betaalt is zo enorm dat ik altijd probeer elke gedachte die mensen hebben dat oorlog *glamorous* is te verdrijven.'

Om politieke spanningen in eigen land te beschrijven bezigen sommige Amerikaanse journalisten het woord (burger)oorlog. Wat vind je van deze ontwikkeling?

'Ik maak mij hier grote zorgen over. Een deel van het probleem is dat Amerikanen lange tijd geen oorlog in eigen land hebben meegemaakt. De overgrote meerderheid weet niet echt wat oorlog is, afgezien van diegenen die in Irak, Afghanistan of een handjevol andere plaatsen dienden. Ik maak mij grote zorgen over het niveau van dehumanisering, miscommunicatie, marginalisatie en wat er nu nog meer in de Verenigde Staten gebeurt. Dat is echt gevaarlijk. Het is een hellend vlak. Ik denk niet dat mensen ten volle kunnen waarderen waar dit hellend vlak eindigt, omdat zij daar nog nooit aan zijn blootgesteld. Ik denk dat dit een grote zorg is. Je kunt je waarden, je geloof en je politieke opvattingen hebben. Daar is niks mis mee, maar je kunt ook luisteren naar anderen die jouw waarden, jouw geloof en jouw politieke opvattingen niet delen. Het komt wel goed met je. Je wordt niet neergehaald, omdat je naar iemand met andere waarden en overtuigingen luisterde. Ik denk dat we deze tolerantie zijn verloren in de Verenigde Staten. Het is nu: "Als je het niet met mij eens bent,

STEF

dan luister ik niet naar jou". Keer op keer heb ik ervaren hoe schadelijk en gevaarlijk deze attitude is. Ik zie nog steeds dat er meer is wat ons als Amerikanen bindt, dan wat ons verdeelt. Ik zou wensen dat Amerikanen dit ook zo zien. Toen ik in de Verenigde Staten opgroeide praatte je niet over politiek tijdens het diner of als je bij iemand op visite ging. Ik wist niet eens wie waarvoor stemde. Nu wordt politiek een deel van de identiteit van mensen. Het is fantastisch als mensen ergens gepassioneerd over zijn, maar niet met als risico dat men elkaar dehumaniseert.'

In wat voor staten is het gemakkelijker om bij de feiten te blijven: in een autocratie zonder vrije (sociale) media of in een liberale democratie met?

'Dat is een goede vraag. Ik denk nog steeds dat het gemakkelijker is om bij de feiten te blijven in een liberale democratie, omdat je niet naar de gevangenis gaat vanwege het berichten over de feiten. In een autocratie zijn de risico's vele malen hoger. Als je in een liberale democratie leeft waar je met misinformatie en desinformatie wordt gebombardeerd, dan kan het moeilijker worden om te achterhalen wat de feiten zijn. Misinformatie verdwijnt niet, maar zal blijven. Het beste wat wij kunnen doen is bescheidener zijn en wat meer transparant over onze eigen processen. Natuurlijk wil je in een artikel niet allerlei voetnoten plaatsen, want dan leest niemand het meer, maar ik denk wel dat er ergens voetnoten zouden moeten zijn. Als een lezer of een kijker wil weten hoe je tot een bepaald punt bent gekomen, dan kun je dit letterlijk doorlopen. Er moet een mate van transparantie zijn hoe wij onze informatie verifiëren. Als je niet aan een exact getal of feit kunt komen, zeg dit dan: "We probeerden X-, Y- en Z-mensen te bellen, maar we konden dit niet verifiëren. Sorry, zo zit het. We zouden willen dat we dit konden verifiëren". Ik hoop dat de geest van openheid bijdraagt aan het herwinnen van vertrouwen.' ♦

TOT ZIENS

Dit is mijn laatste column voor *M&P*. Zes jaar en zo'n 45 columns verder is het mooi geweest en tijd voor iemand anders op deze plek.

Ik heb me de afgelopen jaren niet hoeven te vervelen. Met terugkerende thema's als radicalisering, burgerschap, identiteit, coronacrisis en nu oorlog raak je nooit uitgeschreven. Dat maakt deze column juist ook leuk, want er is altijd een link tussen ons vak en de actualiteit. Ik kon schrijven over de onderwijspraktijk, maatschappelijke thema's, de fratsen van politieke partijen en natuurlijk over de plannen van de onderwijsministers. Dekker, Slob en nu Wiersma... en nee, Dennis en ik hebben nooit samen op de opleiding gezeten. We kennen elkaar niet. Het was een grapje.

Hoewel het merendeel van mijn columns over maatschappij en politiek gingen, kreeg ik de meeste reacties bij de columns over mijn dochter. Wat weer veelzeggend is over hoe vriendelijk docenten maatschappijleer eigenlijk zijn. Dat vriendelijkeervaarde ik ook telkens bij de jaarvergadering van *M&P*, waar plannen voor een nieuw jaar worden gesmeed en ook op de afgelopen nummers wordt teruggekeken om dingen te kunnen verbeteren.

Ook aan mij werd jaarlijks gevraagd wat ik vond dat er beter kon. Toen ik dat antwoord bij de laatste jaarvergadering schuldig moest blijven concludeerde Wolter terecht dat dit alleen maar het gevolg kan zijn van het feit dat je heel erg een onderdeel van het blad zelf bent geworden. Dat vond ik dan eigenlijk ook weer een mooi compliment.

In de een-na-laatste alinea wil ik dan ook vooral benadrukken dat *M&P* geen vanzelfsprekendheid is. Het is een werk om dit blad te maken, maar wel vrijwilligerswerk. Alle artikelen worden met plezier in de schaarse vrije tijd van een docent gemaakt. Vele handen maken daarin gelukkig licht werk. Het was eervol om hier een klein deel van uit te mogen maken. Ik dank Bas en Ivo voor het podium dat ze mij hebben gegeven, Maarten voor de juiste correcties in de column en Lidewij die ervoor zorgde dat het er ook nog eens leuk uit zag.

Bovenal... jij bedankt! Fijn dat je de tijd nam om mijn column te lezen. Voeg me gerust toe op LinkedIn of abonneer je op mijn nieuwsbrief op maatschappijleer.net om maandelijks op de hoogte te blijven van wat er binnen ons vakgebied speelt. Tot ziens! ♦

Stef van der Linden (maatschappijleer.net)

Het boek *Op alle fronten* verscheen vorig jaar bij uitgeverij Pluim.

